

2014-09-29
1 (1)
Dnr 2014:118

Delredovisning av uppdrag om att utarbeta och sprida ett kunskapsstöd

Dnr 2013:1118

Härmed delredovisas uppdrag givet i regleringsbrev för budgetåret 2014 (se bilaga). Uppdraget innebär att utarbeta och sprida ett kunskapsstöd till personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet för vägledning i hur anmälningskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska tolkas och tillämpas.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Johanna Freed
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Erik Nilsson i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
(Kopia till Socialdepartementet)
103 33 Stockholm

2014-09-29
1 (6)
Dnr 2014:118

Delredovisning av uppdrag om att utarbeta och sprida ett kunskapsstöd

Dnr 2013:1118

Delredovisning av uppdrag om att utarbeta och sprida ett kunskapsstöd. Härmed redovisas uppdraget givet i regleringsbrev för budgetåret 2014. Uppdraget innebär att utarbeta och sprida ett kunskapsstöd till personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet för vägledning i hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska tolkas och tillämpas.

Bakgrund

Skolverket ska enligt regleringsbrev under 2014 och 2015 utarbeta och sprida ett kunskapsstöd till personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet för vägledning i hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska tolkas och tillämpas.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Socialstyrelsen och Allmänna barnhuset. Skolverket ska lämna en delredovisning om uppdragets genomförande till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet med kopia till Socialdepartementet) senast 1 oktober 2014. Delredovisningen ska även innehålla en kort beskrivning av hur Skolverket avser att sprida kunskapsstödet till berörd personal. Uppdraget hanteras inom Skolverkets projekt om insatser för en förstärkt elevhälsa¹.

Uppdragets genomförande

Skolverket har samrått med Socialstyrelsen och Allmänna barnhuset, se nedan. Skolverket har också informerat en referensgrupp² om uppdraget. Från referensgruppen har Riksföreningen för skolsköterskor och Marie Golsäter, fil.dr. och anställd på Primärvårdens FoU-enhet i Jönköping lämnat synpunkter. Vidare har medarbetare på Skolverket ombetts att lämna synpunkter på hur uppdraget kan genomföras utifrån sin kännedom om aktuella verksamheter. Synpunkter har inkommit avseende förskola, pedagogisk omsorg, fritidshem och grundskola.

¹ Uppdrag om att genomföra insatser för en förstärkt elevhälsa, (U2011/S947/S).

² I Skolverkets uppdrag att genomföra insatser för en förstärkt elevhälsa finns en referensgrupp som består av representanter för elevhälsans yrkesföreningar samt lärar- och skolledarfacken.

Socialstyrelsen

Skolverket samverkar och samarbetar med Socialstyrelsen på olika sätt, bland annat kring den vägledning för elevhälsan som myndigheterna gemensamt tagit fram.³ Inom ramen för elevhälsouppdraget har Skolverket också deltagit i flera samråd som Socialstyrelsens genomfört, bland annat i frågor kring barn som anhöriga och anmälningsskyldighet.

Socialstyrelsen har nyligen uppdaterat den generella vägledningen för hur anmälningsskyldigheten ska tillämpas och tolkas. Socialstyrelsen har tagit fram en handbok "Anmäla oro för barn – Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare" samt en folder om anmälningsskyldighet:

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-5>

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-20>

Socialstyrelsen arbetar även med att ta fram en film om anmälningsskyldigheten som ska publiceras i början 2015. Filmen bygger på innehållet i den handbok som nämnts ovan.

Skolverket kommer att utgå från det underlag och de produkter om anmälningsskyldighet som Socialstyrelsen tagit fram, och använda detta som en utgångspunkt för de insatser som Skolverket särskilt riktar mot personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Skolverket ser därför i nuläget inget behov av kunskapsstöd i form av ytterligare rapporter eller handböcker. Det kunskapsstöd som Skolverket tar fram ska komplettera Socialstyrelsens underlag och annan befintlig information för att tillgodose de olika verksamheternas och målgruppernas behov.

Allmänna barnhuset

Allmänna barnhuset arbetar för att stärka barn i socialt utsatta relationer genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik, att öka kompetensen hos de professionella som möter barn och att påverka beslutsfattare och politiker. Allmänna barnhuset kan stödja Skolverket i uppdraget genom sin kunskap om exempelvis genomförda och pågående utvecklings- och forskningsprojekt. Allmänna barnhuset lyfter särskilt fram vikten av att barn och unga får komma till tals när det gäller utformningen av kunskapsstödet. Allmänna Barnhuset anser också att kunskapsstödet bör betona verksamheternas ansvar för tydliga rutiner och för att personal vid orosanmälan får stöd och personlig vägledning.

³ Skolverket & Socialstyrelsen, 2014: Vägledning för elevhälsan.

Allmänna barnhuset har gett ut några böcker och skrifter som kan vara användbara i Skolverkets arbete:

- Folder om att upptäcka barn som far illa. Målgruppen är bland annat skolpersonal: Våga se, våga agera
<http://www.allmannabarnhuset.se/produkt/vaga-se-vaga-agera/>
- Om hur BVC och förskolepersonal uppmärksammar omsorgssvikt: Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn. Vad kan vi lära av forskningen?⁴
- En vägledning för personal som arbetar med barn och unga. Här beskrivs vad sexuell exploatering är och hur den kan upptäckas: Men fråga mig bara! http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/men-fraga-mig-bara.pdf
- Om att göra barn delaktiga i den sociala barn- och ungdomsvården: Barnen vill – vågar vi?
<http://www.allmannabarnhuset.se/produkt/barnen-vill-vagar-vi/>

Målgrupps- och behovsanalys

För att kunskapsstödet ska träffa ”rätt” behövs en fördjupad målgrupps- och behovsanalys. Genom de synpunkter som inkommit blir det tydligt att verksamheterna har olika förutsättningar för att ta emot och använda kunskapsstöd. Exempel på de olika verksamheternas förutsättningar och utmaningar har också inkommit.

Ett exempel handlar om fritidshemmet, där personalen generellt sett har en låg utbildningsnivå. Det är också stor skillnad i utbildningsnivå mellan kommunalt och enskilt drivna fritidshem. Medan 56 procent av årsarbetarna i kommunala fritidshem har en pedagogisk högskoleexamen är motsvarande andel i enskilda fritidshem 29 procent. På enskilt drivna fritidshem har ungefär varannan personal ingen utbildning alls för arbete med barn.⁵ Information och kompetensutveckling i frågan är därför av särskilt stor vikt i denna verksamhet.

Ett annat exempel är pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem. I den enskilt bedrivna verksamheten förekommer bland annat att den person som är huvudman även är personal i verksamheten. I andra verksamheter, t.ex. i förskolan finns ofta fler vuxna i närheten att rådgöra med vid misstanke om att barn far illa, och i högre utsträckning finns också en organisation som arbetar med kompetensutveckling och stöd till personal. En enskild utövare av pedagogisk omsorg, t.ex. en ”dagmamma”, kan vara ensam personal i sin verksamhet och kan därmed vara den enda andra vuxna utöver vårdnadshavare som möter barnen re-

⁴ Stiftelsen allmänna barnhuset, 2010:5, Karin Lundén, Att Identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn.

⁵ Skolverket, 2014-04-01, Dnr.2014:042, PM Elever och personal i fritidshem hösten 2013.

gelbundet. I det fallet är det extra viktigt att ha kunskap om barn som far illa och om anmälningsskyldigheten samtidigt som det inte finns någon organisation med t.ex. rutiner eller chefer att få stöd ifrån. När det gäller pedagogisk omsorg finns inte heller några upparbetade kanaler för att nå ut med information till de enskilda huvudmännen, vilket också är viktigt att ha i åtanke vid spridning av kunskapsstödet.

Skolverket har konstaterat att det behövs mer information avseende verksamheternas kunskapsläge och behov för att kunna bestämma exakt innehåll och form i kunskapsstödet. Vi kommer därför genomföra fokusgruppsintervjuer där både huvudmän, pedagogisk personal, ledningspersonal (rektorer och förskolechefer) samt företrädare för barn- och elevhälsan får komma med synpunkter. Skolverket kommer också att se till att barn och elever får komma med synpunkter på kunskapsstödet innehåll och form. Syftet med fokusgrupperna är att a) Bedöma kunskapsläge och behov hos de olika verksamheterna och b) tjäna som underlag för prioritering (vilka verksamheter ska kunskapsstödet främst fokusera på).

Fokusgrupper kommer att genomföras under oktober 2014.

Spridning av kunskapsstödet

Kunskapsstödet ska riktas till ett flertal verksamheter som skiljer sig åt på många sätt. Bland annat omfattas barn och elever i åldersspannet 1-18 år och många olika personalgrupper. De samråd som skett visar att behovet av kunskapsstöd, innehållet i ett sådant samt spridningen av det behöver anpassas till verksamhet och målgrupp. Det betyder att utformning och spridning kommer att kunna variera beroende på vilken verksamhet som avses.

Synpunkter har framkommit om att kunskapsstödet med fördel kan innehålla "lärande exempel". Sådana kan exempelvis lyfta fram arbetsrutiner och handlingsplaner avseende orosanmälan eller erfarenheter av samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst m.m.

Webbaserat kunskapsstöd

Skolverket kommer i första hand att utforma kunskapsstödet som en webbaserad produkt. Ett webbaserat stöd kan lätt uppdateras och ändras vid behov. Information om kunskapsstödet kan spridas till huvudmän via Skolverkets vanliga kanaler, t.ex. webb, nyhetsbrev och sociala medier. I vissa fall eller för vissa personalgrupper eller verksamheter kan det också bli aktuellt med kompletterande information, t.ex. informationsbroschyrer per post direkt till verksamheterna.

Ett sätt att utforma stödet kan vara att ta fram en presentation eller film samt frågeställningar som verksamheterna kan ha som stöd för sin egen kompetensutveckling. Det ska utgå från tidigare erfarenheter av kompetensutveckling⁶ samt följa

⁶ Skolverket, 2012, Intern PM, dnr 2011:1100, Effektiv kompetensutveckling.

Skolverkets riktlinjer för nationell skolutveckling.⁷ Stödet kommer att utformas för grupper av personal, t.ex. ett arbetslag i förskolan eller i skolan eller ett elevhälso-team. Stödet kan komma att innehålla följande steg

1. Individuell förberedelse
2. Kollegialt arbete
3. Aktivitet, göra/pröva
4. Reflektera, följa upp, planera

Fördelen med denna form är bland annat att man i sin arbetsgrupp får arbeta kollegialt och konkret med frågor om anmälningsskyldighet utifrån en specifik frågeställning. Om resultatet av fokusgrupperna t.ex. visar behov av att stödja personal i frågor som gäller föräldrasamarbete eller föräldrakonflikter, kan kunskapsstödet utformas för att ge stöd i dessa processer.

De fokusgrupper som genomförs kan också visa om det behövs ytterligare insatser för att sprida kunskapsstödet till någon målgrupp, t.ex. personal inom pedagogisk omsorg.

Elevhälsan är en viktig aktör när det gäller frågor om anmälningsskyldighet, och därför kommer vi också undersöka på vilket sätt de kan bidra till att sprida kunskapsstödet. Vi kommer också särskilt försöka nå de stödfunktioner på huvudmannanivå (t.ex. psykologer och specialpedagogiskt stöd) som arbetar med inriktning mot förskolan. Skolverket kommer att länka till de produkter som finns på Socialstyrelsens webb samt till Allmänna Barnhuset.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Johanna Freed
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Erik Nilsson i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

⁷ Skolverket, 2014, Riktlinjer för nationell skolutveckling – Så gör vi skillnad.

Bilaga, utdrag ur regleringsbrev

32. Skolverket ska under 2014 och 2015, utifrån propositionen Stärkt stöd och skydd för barn och unga (prop. 2012/13:10) och de nya bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453), som trädde i kraft den 1 januari 2013 utarbeta och sprida ett kunskapsstöd till personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet för vägledning i hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska tolkas och tillämpas. Uppdraget ska ske i samråd med Socialstyrelsen och Allmänna Barnhuset. Skolverket ska lämna en delredovisning om uppdragets genomförande till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet med kopia till Socialdepartementet) senast den 1 oktober 2014. Delredovisningen ska även innehålla en kort beskrivning av hur Skolverket avser att sprida kunskapsstödet till personal i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Uppdraget ska slutredovisas i årsredovisningen för 2015. För finansiering av uppdraget tillförs Skolverket 1 000 000 kronor för 2014. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 4.7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. anslagsposten 4 Utvecklingsarbete. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Socialstyrelsen senast den 1 december 2014. Ej använda medel ska återbetalas till Socialstyrelsen senast den 31 januari 2015.